

OAMK-OPISKELIJOIDEN MURREKÄSITYKSET

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
13.1.2017

Hanna Heiska

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA	2
2.1. Kansanlingvistiikka ja kansandialektologia	2
2.2. Nykypuhekielen piirteet	3
2.3. Keskeisten käsitteiden määrittely	4
3. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄ	5
3.1. Tutkimusaineiston kuvaus	5
3.2. Tutkimusmenetelmä ja spontaani tuottotehtävä aineiston keruussa	6
4. AINEISTON ANALYYSI	8
4.1. Murrepiirteet	8
4.1.1. Yleisgemmaatio	8
4.1.2. Svaavokaali	9
4.1.3. Yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit	10
4.1.4. Yksinäis-s:llinen inessiivi	11
4.1.5. Jälkitavujen <i>A</i> -loppuiset vokaaliyhtymät	12
4.1.6. <i>ts</i> -yhtymän vastine	13
4.1.7. <i>t:n</i> heikon asteen vastine	13
4.1.8. Oulun seudun murteen analogiset imperfektimuodot	14
4.2. Murresanat	15
5. YHTEENVETO JA VERTAILU AIEMPIIN TUTKIMUSTULOKSIIN	18
6. PÄÄTÄNTÖ	20
LÄHTEET	21
LIITE	

1. JOHDANTO

Tutkin kandidaatintutkielmassani Oulun ammattikorkeakoulussa opiskelevien käsityksiä Oulun seudun murteesta ja sitä, kuinka hyvin he erottavat toisistaan erillisiksi asioiksi murrepiirteet, murre sanat ja murre sanonnat. Valitsin tämän aiheen, koska olen kiinnostunut kansanlingvivistisestä tutkimuksesta. Sain myös sopivan valmiiksi kerätyn aineiston käyttööni, minkä vuoksi aiheeseen oli mielekästä tarttua. Tutkimuskysymykseni ovat:

- Mitä murrepiirteitä ja -sanoja opiskelijat osaavat spontaanisti nostaa esille Oulun seudun murteesta?
- Mitä opiskelijat käsittävät murrepiirteiksi, mitä puolestaan sanoiksi?

Pääkkösen (1994: 288) mukaan Oulun seudun murrealueen reunapitäjiä ovat etelässä Siikajoki, pohjoisessa Kuivaniemi ja idässä Yli-Ii, Ylikiiminki, Utajärvi, Muhos, Rantsila, Paavola ja Revonlahti. Omaa tutkimustani vastaavaa tutkimusta Oulun seudulta ovat tehneet viime vuosina esimerkiksi Elina Rajala (2014) kandidaatintutkielmassaan sekä pro gradu -tutkielmassaan (2016) ja Valtteri Airaksinen (2012) sekä Johanna Hägg (2014) pro gradu -tutkielmassaan.

Hägg on tutkinut kasvatustieteiden tiedekunnassa opiskelevien käsityksiä Oulun seudun murteesta. Hänen tutkimuksensa tarjoaa siis näistä parhaan vertailukohtan omalle tutkimukselleni, sillä informantit ovat kaikki täysi-ikäisiä korkeakouluopiskelijoita kuten omankin tutkimukseni vastaajat. Hägg on kuitenkin käyttänyt tutkimuksensa aineistonkeruussa monivalintakysymyksiä ja käännöslauseita, kun minun aineistoni koostuu spontaanin tuottotehtävän vastauksista. Näin ollen tutkimustuloksemme saattavat poiketa toisistaan jollain lailla.

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

2.1. Kansanlingvistiikka ja kansandialektologia

Kansanlingvistiikka (engl. *folk linguistics*) on tutkimusala, joka tarkastelee maallikoiden asenteita ja havaintoja eri kielimuodoista. *Perceptional dialectology* eli havaintodialektologia, tai vapaasti käännettynä kansandialektologia, puolestaan on kansanlingvistiikan alalaji, joka keskittyy maallikoiden murrehavaintojen tutkimukseen. Kansandialektologista tutkimusta on tehty jo 1940–50-luvuilla Hollannissa ja Japanissa, mutta nykyaikaisen kansandialektologian vakiinnuttajana pidetään professori Dennis R. Prestonia. (Palander 2001: 147–148.)

Englannin kielen termi *folk* (suom. ’kansa’) ei mahdollisista kielteisistä konnotaatioistaan huolimatta viittaa millään tavalla viittaa siihen, että tutkimusten informantit olisivat vähemmän älykkäitä tai alempiarvoisia kuin esimerkiksi lingvistit (Niedzielski & Preston 2000: VII). Suomalaisessa kansanlingvistiikassa tavallisista kielenkäyttäjistä on käytetty muun muassa nimityksiä *maallikko* ja *ei-lingvisti* (engl. *non-linguist*) (ks. esim. Mielikäinen & Palander 2002: 90; Vaattovaara 2009: 30).

Suomessa kansanlingvististä tutkimusta on tehty varsinaisesti 1990-luvulta alkaen, mutta jo vuosina 1908–1910 Virittäjässä julkaistiin lyhyitä kuvauksia kansan murrehavainnoista (Nupponen 2011: 3, 5). Suomalainen tutkimus sai alkunsa Joensuun ja Jyväskylän yliopistoissa. Aluksi kansanlingvististä tutkimusta tehtiin lähinnä nuorten suomalaisten murrekäsityksistä ja suhtautumisesta aluemurteisiin, ja varsinkin opinnäytteet käsittelivät nuorten havaintoja omasta puhekielestä. Sittenmin aihepiiri on laajentunut koskemaan esimerkiksi kaupunkilaisten ja muuttajien murrekäsityksiä. (Mielikäinen & Palander 2014: 19.) Länsimurteita on kansanlingvistiikan näkökulmasta tutkittu lähinnä opinnäytetöissä (Vaattovaara 2009: 28). Oulun seudulla kansandialektologisia opinnäytetöitä ovat tehneet viime vuosina esimerkiksi Vähälä (2005), Väänänen (2006), Rehu (2010), Airaksinen (2012), Hägg (2014) ja Rajala (2014, 2016). Vertailen kandidaatintutkielmani tutkimustuloksia Häggin ja Rajalan pro gradu -tutkielmiin yhteenvedon jälkeen luvussa 4.3.

2.3. Nykypuhekielen piirteet

Harri Mantila luokittelee nykypuhekielen piirteet viiteen luokkaan niiden alueellisen edustuksen ja nykykielen variaation mukaan. Mantilan viisijaon ryhmät ovat 1) yleiset ja neutraalit puhekielen piirteet, 2) laaja-alaiset puhekielisyydet, 3) yleistyvät puhekielisyydet, 4) leimautuneet ja kartettavat aluepuhekielisyydet sekä 5) elävät paikallisuudet. (Mantila 1997: 11.) Käytän tätä viisijakoa apuna selvittäessäni mahdollisia syitä murrepiirteiden edustumiselle aineistossani.

Yleisiksi ja neutraaleiksi puhekielen piirteiksi luetaan esimerkiksi yksikkömuotoinen predikaatti monikon 3. persoonassa (*ne tulee*), passiivimuotoinen predikaatti monikon 1. persoonassa (*me tullaan*) ja *i*-loppuisen diftongin jälkikomponentin kato (*punanen, sellanen*). Nämä piirteet esiintyvät puhekielessä miltei koko Suomen alueella, ja ne ovat sosiaalisesti neutraaleja sekä yleistyviä. Tämä tarkoittaa sitä, että sukupuolten välillä ei ole juurikaan eroja piirteiden esiintymisessä, mutta nuoret käyttävät niitä jossain määrin enemmän kuin vanhemmat kielenpuhujat. Tutkimukseni murrepiirteistä tähän ryhmään kuuluviksi Mantila luokittelee yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit. (Mantila 1997: 11–13.)

Laaja-alaisia puhekielisyyksiä ovat piirteet, jotka ovat levinneet maantieteellisesti laajalle alueelle eivätkä näin ollen ole leimallisia vain tietylle murrealueelle. Ne edustuvat nykypuhekielessä hyvin levinneisyytensä vuoksi, vaikka ne eivät enää yleisty alueellisesti. Laaja-alaiden puhekielisyyksien käyttöön liittyy paljon sosiaalista variaatiota. Niiden käyttö on yleisempää maaseudulla, ja eroja on myös sukupuolten ja ikäluokkien välillä. Tutkimistani piirteistä laaja-alaisia puhekielisyyksiä ovat yleisgeminatio ja svaavokaali. (Mantila 1997: 14.)

Yleistyvät puhekielisyydet ovat vanhastaankin laajalle levinneitä piirteitä, jotka parhailleen yleistyvät koko Suomessa. Niiden käytössä on jonkin verran sosiaalista variaatiota: naiset käyttävät yleistyviä puhekielen piirteitä jonkin verran enemmän kuin miehet, ja nuoret enemmän kuin vanhemmat puhujat. Esimerkiksi *A*-loppuisten vokaaliyhtymien monoftongiutumisen (*siistiä > siistii, puuroa > puuroo*) on yleistynyt puhekielisyyden. (Mantila 1997: 16.)

Leimautuneet ja kartettavat aluepuhekielisyydet ovat tiettyyn alueeseen yhdistettyjä piirteitä, joiden sosiaalinen variaatio on suurta. Etenkin nuoret naiset välttävät usein näiden piirteiden käyttöä, ja kaupungissa käyttö on vähäisempää kuin maaseudulla. Esimerkkejä leimautuneista puhekielisyyksistä ovat pitkän *a:n* ja *ä:n* diftongiutumisen savolaismurteissa (*maa* > *moa* ~ *mua*) ja Peräpohjolan jälkitavujen vokaalienvälinen *h* (*menhän met-hän*). (Mantila 1997: 19.)

Elävät paikallisuudet ovat tietyn alueen erikoispiirteitä, joita käyttävät kaikenikäiset miehet ja naiset. Elävät paikallisuudet eroavat yleistyivistä puhekielisyyksistä siten, että jälkimmäiset yleistyvät vain sosiaalisesti, kun taas elävät paikallisuudet voivat levitä alueellisesti. Eläviä paikallisuuksia ovat esimerkiksi persoonapronominit *mie* ja *sie* sekä Oulun seudun murteen analogiset imperfektimuodot (*tekkiin, panniin*). (Mantila 1997: 21).

2.4. Keskeisten käsitteiden määrittely

Kansanlingvistiksessä tutkimuksessa on käytetty useita erilaisia termejä siitä, kuinka maallikot havainnoivat murteita: on puhuttu esimerkiksi *tiedostamisesta*, *havaitsemisesta*, *tunnistamisesta* ja *tietämisestä*. Esimerkiksi Preston (1989) käyttää termejä *havainto* (engl. *perception*) ja *käsitys* (engl. *view*). Samoja termejä on käytetty laajalti suomalaisessakin tutkimuksessa. (Nupponen 2011: 30.) Myöhemmissä julkaisuissaan Preston on käyttänyt käsitettä *language regard* (suom. *kielikäsitys*), jolla tarkoitetaan maallikoiden uskomuksia ja reaktioita kielenkäytöstä, kielen rakenteesta ja kielen variaatiosta. Hän pitää kielikäsitystä esimerkiksi *kieliasennetta* (engl. *attitude*) parempana käsitteenä, sillä maallikoiden käsitykset kielestä eivät ole välttämättä arvottavia. Arvottavuus puolestaan on tärkeä asenteita määrittävä piirre. (Preston 2011: 10.)

Nupponen (2011: 30) määrittelee havaitsemiseksi sen, mitä piirteitä maallikot erottavat, kun he vertailevat murteellista ja yleiskielistä puhetapaa. Käsitykset puolestaan kertovat siitä, mitä piirteitä informantit liittävät tiettyyn murteeseen. Käsitys on keskeinen termi kandidaatintutkielmassani, koska tarkastelen sitä, mitä piirteitä ja sanoja informantit mieltävät Oulun murteeseen kuuluviksi spontaanien tuottotehtävien perusteella.

3. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄ

3.1. Tutkimusaineiston kuvaus

Sain tutkimustani varten käyttöön valmiiksi kerätyn aineiston. Maija Saviniemi, Niina Kunnas, Harri Mantila ja Ulla Paukkunen tutkivat Oulussa ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien murretietoisuutta. Tutkimusartikkeli julkaistaan *Kielet ja kielimuodot kohtaavat Oulussa* -teoksessa 2017. Kirjahanke on osa Oulun yliopiston *Northern Sociolinguistic Encounters (NSE)* -hanketta. Kandidaatintutkielmani aineistona käytän Saviniemen ynnä muiden tutkimusta varten keräämää pilottiaineistoa, joka koostuu 23 kyselylomakkeesta. Tutkielmaani varten olen kuitenkin karsinut pilottiaineistosta kaksi kyselylomaketta, joissa informantit eivät olleet vastanneet kysymyksiin lainkaan tai olivat vastanneet epäasiallisesti. Käsittelen siis kaikkiaan 21 kyselylomaketta.

Kyselylomake sisältää kolme osaa (liite 1). Tutkin kandidaatintutkielmassani toisen osan vastauksia. Ensimmäisessä osassa on kysytty informantin taustatietoja. Toisessa osassa informanteilta on kysytty, mitä murretta he omasta mielestään puhuvat. Sen jälkeen heitä on pyydetty kertomaan, mitä a) murrepiirteitä, b) murre sanoja ja c) murre sanoja informantit opettaisivat Oulun murteesta sellaiselle kaverilleen, joka asuu jossain muualla. Kolmannessa osassa informantin on pitänyt kääntää yleiskieliset sanat ja lauseet sellaisiksi, kuinka ne hänen mielestään sanottaisiin Oulun murteella.

Analysoin kandidaatintutkielmassani niitä murrepiirteitä ja -sanoja, joita informanttien on täytynyt spontaanisti luetella vastatessaan lomakkeen kysymyksiin. Aineistoni olisi antanut mahdollisuuden myös murre sanojen tarkasteluun. Jätin kuitenkin sanonnat pois analyysistani, koska halusin rajata kandidaatintutkielmani aihetta enemmän. Kommentoin kuitenkin tuottotehtävän murre sanojen vastauksia niiltä osin, kuin ne liittyvät tarkastelemini murrepiirteisiin ja -sanoihin.

Informantit eivät ole nähneet etukäteen lomakkeen kolmatta osaa, jolloin voidaan varmistua siitä, etteivät he ole saaneet vihjeitä spontaaniin tuottamiseen kolmannen osan esimerkkilauseista ja -sanoista. Aineisto on kerätty tammikuussa 2015 luokkahuonetilan-

teessa, jossa tutkijoista Maija Saviniemi ja Ulla Paukkunen olivat paikalla. Pilottiaineiston informantit kuuluvat kaikki yhteen Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijaryhmään. Kerron aineistostani tarkemmin analyysin yhteydessä luvussa 3.

Taustatietolomakkeessa on yhteystietojen lisäksi kysytty informanttien ikää, sukupuolta, aiempaa koulutustaustaa, kotipaikkakuntaa, vanhempien kotipaikkakuntaa ja sitä, kuinka kauan he ovat asuneet Oulussa. 21 informantista 13 on suorittanut lukion, kaksi ammattikoulun ja viisi sekä lukion että ammattikoulun. Yksi informantti on vastannut vaihtoehdon *muu*. Lisäksi lukion suorittaneista informanteista neljä on vastannut suorittaneensa myös jonkin muun koulutuksen. Naisinformantteja on 18 ja miehiä kolme. Informanteista 20–25-vuotiaita on 15 ja yli 25-vuotiaita kuusi.

Jaan tutkimuksessani informantit kolmeen ryhmään sen mukaan, mistä he ovat kotoisin: Oulun seudulta, naapurimurrealueilta tai kauempaa. Jaottelun mallin olen lainannut Harri Mantilan tutkimuksesta (2013: 415–416). Naapurimurrealueiksi Mantila lukee keskipohjalaismurteiden, Kainuun murteen ja peräpohjalaismurteiden alueet. Oulun seudulta on kotoisin viisi informanttia, naapurimurrealueilta yhdeksän ja kauempaa seitsemän informanttia. Informanteista kahdeksan on asunut Oulussa alle vuoden, viisi 1–5 vuotta, kaksi yli 5 vuotta ja viisi yli 10 vuotta. Yksi informantti ei asu Oulussa lainkaan.

3.2. Tutkimusmenetelmä ja spontaani tuottotehtävä aineiston keruussa

Käytän analyysissäni kvantitatiivista kuvaustapaa, kun lasken eri murrepiirteiden ja -sanojen edustumista aineistossani. Lasken, kuinka monta kertaa kukin piirre tai sana edustuu kyselylomakkeissa, jonka jälkeen kerron tapausten määrän sadalla ja jaan sen informanttien määrällä eli 21:llä. Ilmoitan prosenttilaskujen tulokset taulukoissa, mikäli piirteellä on ollut enemmän kuin yksi maininta aineistossa. Murresanat jaan kolmeen eri kategoriaan, ja taulukoin jokaisen kategorian erikseen.

Aineistoni koostuu informanttien vastauksista spontaaneihin tuottotehtäviin. Informanteilla ei siis ole ollut minkäänlaista tukimateriaalia vastauksiinsa, vaan heidän on täytynyt tuoda itse esille havaitsemiaan murrepiirteitä ja -sanoja. Spontaaniin tuottotehtävän kes-

keisin etu on se, että tutkija ei tule johdatelleeksi informantteja vastaamaan tietyllä tavalla. Toisin kuin esimerkiksi murrekäännöstehtäviä käytettäessä, spontaanien tuottotehtävien vastauksista voidaan tehdä päätelmiä esimerkiksi siitä, mitä murrepiirteitä pidetään keskeisimpinä tietyssä murteessa (Nupponen 2011: 31). Tutkittavan aineiston tulisi kuitenkin olla laajempi kuin minun kandidaatintutkielmani aineisto, jos haluttaisiin tehdä yleistyksiä tuloksista. Tutkielmani tulokset antavat kuitenkin jonkin verran viitteitä siitä, mitä piirteitä Oulun seudun murteesta pidetään keskeisinä. Myös vertailu aiemmin tehtyihin opinnäytetöihin ja mahdollisesti samankaltaiset tulokset voivat vahvistaa tutkielmani tuloksia.

4. AINEISTON ANALYYSI

4.1. Murrepiirteet

Aineistoni ensimmäinen osa koostuu niistä murrepiirteistä, joita informanttini ovat luetelleet kysymyslomakkeen osan kaksi kysymykseen 2a (ks. liite 1). Heidän tehtävänä on ollut luetella spontaanisti sellaisia piirteitä, jotka he mieltävät kuuluvan osaksi Oulun seudun murretta. Tarkastelen vastauksista sitä, mitä piirteitä informantit ovat nostaneet esille

Analysoin seuraavien Oulun seudun murteen erityispiirteiden edustumista aineistossani: yleisgemaatio, svaavokaali, yksikön 1. persoonan pronomini *mää* ja yksikön 2. persoonan pronomini *nää* ~ *sää*, jälkitavujen *A*-loppuiset vokaaliyhtymät *eA* ja *OA*, yksinäis:llinen inessiivi, Oulun seudun murteen analogiset imperfektimuodot, *ts*-yhtymän vastine *tt:t* ja *t:n* heikon asteen vastineet *kato*, *v* ja *j*.

4.1.1. Yleisgemaatio

Yleisgemaatiolla tarkoitetaan pitkän vokaalin sisältävän tavun alkukonsonantin kahdentumista lyhyen painollisen tavun jälkeen (Pääkkönen 1994: 298), esimerkiksi *pitää* > *pittää*. Yleisgemaatio on vanhastaan ollut laajalle levinnyt ilmiö suomen murteissa. Se esiintyy keski-, pohjois- ja peräpohjalaismurteissa, savolaismurteissa sekä osassa hämäläismurteita (Kettunen 1981: kartta 2). Nahkolan (1987: 49) mukaan yleisgemaatio kattaa Oulun seudulla myös myöhäisemmät lainasanat kuten *poliisi*. Yleisgemaatio voi esiintyä Oulun seudun murteessa myös alkuperäisten *i*-loppuisten diftongien edellä (Nahkola 1987: 51). Olen koontanut yleisgemaation edustumisen aineistossani taulukkoon 1.

TAULUKKO 1. Yleisgemaation edustuminen aineistossa.

Yleisgemaatio	7	33 %
Ei yleisgemaatiota	14	67 %

Kuten taulukosta 1 näkee, 21 informantista seitsemän eli 33 prosenttia on maininnut yleisgemaation Oulun seudun murteeseen kuuluvana piirteenä. Yleisgemaatio on svaavokaalin lisäksi useimpia mainintoja saanut piirre aineistostani, mikä voi selittyä sillä, että

kyseessä on laaja-alainen puhekielen piirre, joka tunnistetaan hyvin. Mielenkiintoista on se, että vaikka vain seitsemän informanttia on listannut piirteisiin yleisgeminäation, kahdeksan muunkin informantin vastauksissa kyselylomakkeen 2b- tai c-kohtiin esiintyy jokin sana, jossa on geminoitunut konsonantti. Tyypillisimmin kyse on *polliisi*-sanasta sanonnassa *pelekääkkö nää polliisia*. Mikäli yleisgeminäation edustumisessa aineistossani otetaan huomioon myös nämä kahdeksan tapausta, on yleisgeminäation edustus aineistossani 71 prosenttia.

4.1.2. Svaavokaali

Svaavokaali on tiettyjen konsonanttiyhtymien osien välissä ensimmäisen ja toisen tavun rajalla esiintyvä vokaali. Svaavokaali on laajalti pohjalaismurteiden ja savolaismurteiden alueelle levinnyt ilmiö (Kettunen 1981: kartat 199 ja 200). Pohjalaismurteissa se on mahdollinen useammissa konsonanttiyhtymissä kuin savolaismurteissa. Oulun seudun murteessa se on mahdollinen kaikissa *l*-alkuisissa konsonanttiyhtymissä, *h*:n ja resonantin yhtymissä sekä yhtymissä *lj*, *nj* ja *rj*. (Mantila & Pääkkönen 2010: 92.) Esittelen taulukossa 2 svaavokaalin edustumisen aineistossani.

TAULUKKO 2. Svaavokaalin edustuminen aineistossa.

Svaavokaali	7	33 %
Ei svaavokaalia	14	67 %

Taulukosta 2 näkyy, että myös svaavokaalin oli maininnut Oulun seudun murteen piirteeksi seitsemän vastaajaa eli 33 prosenttia informanteista. Seitsemän informanttia, jotka eivät ole listanneet svaavokaalia murrepiirteisiin, ovat kuitenkin antaneet siitä esimerkin muussa yhteydessä, kuten *kahavi* murresanatehtävässä tai *pelekääkkö* sanonnassa *pelekääkkö nää polliisia*. Jos nämä tapaukset otetaan huomioon, svaavokaalin edustukseksi saadaan 67 prosenttia. Myös svaavokaali on laaja-alainen nykypuhekielen piirre, mikä selittää sen vahvaa edustumista aineistossani.

4.1.3. Yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit

Yksikön 1. persoonan pronomini on Oulun seudun murteessa alkujaan *minä*, mutta pitkävokaalinen *mää* on nykyään yleinen variantti. Yksikön 2. persoonan pronomini *sää* on myös edelleen yleinen variantti, mutta Oulun seudun murteelle tunnusomaisempi on muoto *nää*, jonka alkuperäinen esiintymiskonteksti on *kO*-liitepartikkelikysymyksissä: *ookkonä(ä) Oulusta, pelekääkkönä(ä) polliisia*. (Mantila & Pääkkönen 2010: 41–42.) Vanhastaan *mää* ja *sää* ovat esiintyneet vain lounaisissa välimurteissa ja osassa lounaismurteita (Kettunen 1981: kartta 112). Taulukoista 3 ja 4 näkyy *mää*:n ja *nää*:n edustuminen aineistossani.

TAULUKKO 3. Yksikön 1. persoonan pronominin edustuminen aineistossa.

Mainittu murrepiirteissä	2	10 %
Mainittu muualla	4	19 %
Ei mainittu	15	71 %

Kuten taulukosta 3 voi nähdä, yksikön 1. persoonan pronominin *mää* on nimennyt murrepiirteeksi vain kaksi informanttia 21:stä eli 10 prosenttia vastaajista. Pronomini on kuitenkin mainittu tehtävässä 2b neljä kertaa, jolloin kokonaisedustus on 29 prosenttia. Pohdin taulukon 4 tarkastelun jälkeen syitä siihen, miksi persoonapronominien edustus vaikuttaa niin vähäiseltä.

TAULUKKO 4. Yksikön 2. persoonan pronominin edustuminen aineistossa.

<i>nää</i>	4	19 %
<i>sää</i>	1	5 %
Pronominia ei mainittu	1	5 %

Taulukosta 4 näkyy, että yksikön 2. persoonan pronominin *nää* on käsittänyt murrepiirteeksi neljä informanttia eli 19 prosenttia vastaajista. Yksi informantti on käyttänyt 2. persoonan pronominiesta muotoa *sää*. Kyseinen informantti tunnistaa kuitenkin myös *nää*-muodon, sillä murre-sanontatehtävässä hän on käyttänyt sitä *sää*-muodon sijaan.

Persoonapronominin luokitellaan fennistisessä tutkimuksessa murrepiirteiksi, mutta osa informanteistani on selvästi mieltänyt ne pikemminkin murre sanoiksi. 21 informantista ainoastaan yksi informantti ei ole maininnut kumpaakaan pronominiä missään osassa ky-

symystä 2. Niinpä yksikön 2. persoonan pronominin kokonaisedustus on 95 %, kun otetaan huomioon tehtävän 2 kaikki osiot. Taulukko 5 havainnollistaa informanttien kokonaisvaltaista käsitteistystä persoonapronomineista.

TAULUKKO 5. Informanttien käsitykset yksikön 1. ja 2. persoonan pronomineista.

Murrepiirre	3	14 %
Murresana	9	42 %
Sekä murrepiirre että -sana	2	10 %
Muu (murresanonnat)	6	29 %
Ei mainittu	1	5 %

Taulukosta 5 selviää, että informanteista 42 prosenttia käsittää persoonapronomit murresanoiksi murrepiirteiden sijaan. Informanteista kuusi ei ole tunnistanut persoonapronomineja Oulun seudun murteen piirteiksi tai murresanoiksi. He ovat kuitenkin jollain tapaa tiedostaneet *nää*-pronominin kuuluvaksi Oulun seudun murteeseen, sillä he ovat käyttäneet sitä sanontatehtävässä. Tämä kertoo siitä, että sekä *mää* että *nää* tunnistetaan kyllä hyvin kuuluviksi Oulun seudun murteeseen, vaikka niitä ei spontaanisti osattaisi tuoda esille. *Nää*:n voidaankin nähdä olevan elävä paikallispiirre, samoin kuin Oulun seudun murteen analogiset imperfektimuodot (Mantila 1997: 11–13; 21–22).

4.1.4. Yksinäis-s:llinen inessiivi

Yksinäis-s:llinen inessiivi (*isosa talosa*) on suomen länsimurteiden kaikkein läntisimpien osien erikoispiirre, ja se on vanhastaan ollut yksinomainen Oulun seudun murteessa sen reuna-alueita lukuun ottamatta. Muuten sitä tavataan suomen murteissa lounaismurteiden, lounaisten välimurteiden, Ylä-Satakunnan murteen, Kemin murteen ja jossain määrin Tornion murteen alueilla. (Pääkkönen 1994: 289.) Taulukossa 6 esitän yksinäis-s:llisen inessiivin edustumisen aineistossani.

TAULUKKO 6. Yksinäis-s:llisen inessiivin edustuminen aineistossa.

Mainittu murrepiirteissä	2	10 %
Esimerkki muualla	2	10 %
Ei mainittu	17	80 %

Kuten taulukosta 6 voi nähdä, aineistossani yksinäis-s:llisen inessiivin ovat Oulun seudun murteelle tyypilliseksi piirteeksi maininneet kaksi informanttia eli 10 prosenttia vastaajista. Lisäksi kaksi muuta vastaajaa ovat antaneet siitä esimerkin tehtävän 2 muissa osissa. Yksinäis-s:llisen inessiivin edustuminen aineistossani on siis varsin heikkoa. Tätä voi selittää esimerkiksi spontaanin tuottotehtävän käyttö: kun vastaajat luettelevat piirteitä ilman tukea esimerkiksi käänöslauseista, keskiöön nousevat yleensä vain kaikkein keskeisimmät kielenpiirteet. Vastaajistani suurin osa oli kotoisin jostain muualta kuin Oulusta, eivätkä he siis välttämättä käytä omassa puhekielessään yksinäis-s:llistä inessiiviä. Kyseessä ei ole myöskään hyvin huomiota herättävän erilainen muoto, eivätkä vastaajat välttämättä tiedosta Oulun seudun murretta kuullessaan inessiivin päätteen lyhyttä muotoa lainkaan.

4.1.5. Jälkitavujen *A*-loppuiset vokaaliyhtymät

Jälkitavujen *eA*- ja *OA*-vokaaliyhtymillä on monenlaisia edustuksia suomen eri murteissa, mutta Oulun seudulla ne edustuvat vanhastaan muodoissa *iA* (*komia, käskiä*) ja *UA* (*maitua, tyttöä*) (Pääkkönen 1994: 289). Aineistossani oli vain yksi esiintymä jälkitavujen *A*-loppuisista vokaaliyhtymistä, *jalakapallua*. Informantti on antanut murrepiirteestä vain yhden esimerkin eikä ole kuvaillut ilmiötä mitenkään. *eA*:n ja *OA*:n monoftongiutuneet variantit *ee* ja *OO* ovat yleistäviä puhekielen piirteitä, ja on mahdollista, että informantit ovat kuulleet käytettävän tai käyttävät itse sellaisia muotoja kuin *komee* ja *maitoo*. Jälkitavujen *UA*- ja *iA*-vokaaliyhtymät puolestaan ovat vanhastaan olleet Oulun seudun murteessa yleiskielen mukaisia (*piippua, pappia*), mikä voi hankaloittaa piirteiden tunnistamista Oulun seudun murteeseen kuuluviksi. *UA*:n ja *iA*:n monoftongiutuneet muodot *UU* ja *ii* ovat myös yleistäviä puhekielisyksiä, mutta aineistostani ei ilmennyt tapauksia, jossa informantit olisivat käsittäneet ne Oulun seudun murteeseen kuuluviksi.

4.1.6. *ts*-yhtymän vastine

Yleiskielen *ts*-yhtymän vastineita murteissa ovat *tt*, *ht*, *ss*, *ts* ja *ʒʒ*. Näistä Oulun seudun murteessa on käytössä *tt*, jonka lisäksi umpitavun edessä ensimmäisen ja toisen tavun rajalla voi esiintyä myös yksinäis-*t* astevaihtelun seurauksena, esimerkiksi *mettä* : *metän* (Pääkkönen 1994: 289). Esitän taulukossa 7 *ts*-yhtymän vastineen edustumisen aineistosani.

TAULUKKO 7. *ts*-yhtymän vastineen edustuminen aineistossa.

Mainittu murrepiirteissä	1	5 %
Mainittu muualla	2	10 %
Ei mainittu	18	86 %

Taulukosta 7 näkyy, että *ts*-yhtymän vastineen *tt* on nimennyt Oulun seudulle tyypilliseksi murrepiirteeksi vain yksi informantti, ja näin ollen sen edustus on vain 5 prosenttia. Kuten esimerkistä 1 käy ilmi, hän on käsittänyt Oulun murteeseen kuuluvaksi myös yleiskielisen vaihtoehdon *ts*. Myös kaksi muuta informanttia ovat antaneet esimerkit, joissa esiintyy *ts*-yhtymän vastine *tt* tai *t*, mutta jostain syystä he eivät ole kiinnittäneet huomiota omaan tietoonsa esimerkiksi alleviivaamalla tai muuten korostamalla piirrettä (esimerkki 2). Haastatteleamalla informantteja voisi saada selville, tunnistavatko he piirteen kuuluvan Oulun murteeseen.

- (1) *Ei kahtoo eikä mehtää, vaan **kattoo**/katsoo tai **mettää**/metsää.*
 (2) ***kattoikko** nää*

4.1.7. *t*:n heikon asteen vastine

Suomen murteissa *t*:n heikon asteen vastine on vanhastaan ollut soinnillinen dentaalispirantti **ʃ*, jonka tilalle länsimurteisiin on tullut *l* tai *r* ja itämurteisiin *j*, *v* tai katoedustus. Vokaalienvälisen *k*:n heikon asteen vastine eli soinnillinen palataalispirantti **ɣ* puolestaan on korvautunut *j*:llä tai *v*:llä. Oulun seudun murteeseen omaksuttiin soinnillisen dentaalispirantin ja länsimurteiden *l*:n jälkeen *t*:n astevaihtelupariksi itäinen katoedustus, joka yhdistyi *k*:n vastaavaan edustukseen. Tästä seurasi se, että *k*:n ja *t*:n heikon asteen

edustus on samassa vokaaliympäristössä samanlainen (*mäke-* : *mäjien* ~ *käte-* : *käjien*, *pako* : *pavon* ~ *pato* : *pavon*). (Pääkkönen 1994: 290.)

t:n heikon asteen edustus aineistossani on vähäistä. Informanteistani yhdellä on murrepiirretehtävässä esimerkki heikon asteen katoedustuksesta, mutta hän on ymmärtänyt kirjakielen *d:n* vaihtuvan kyseisessä tapauksessa *h:ksi* (esimerkki 3). Kyseessä on kuitenkin kaksi erillistä ilmiötä: *t:n* heikon asteen vastineen katoedustus muotoa *tehään*, joka on yleisgeminatian vaikutuksesta muuttunut muotoon *tehhään*. Piirteen vähäistä edustusta voi selittää se, että *t:n* heikon asteen edustus suomen murteissa on vaihtelevaa, ja piirre ei ole ehkä niin huomiota herättävä.

(3) kirjainten vaihtuminen kirjakielisistä sanoista esim. - - tai **tehdään – tehhään**

4.1.8. Oulun seudun murteen analogiset imperfektimuodot

Oulun seudun murteen analogisilla imperfektimuodoilla tarkoitetaan *tekkiin-*, *panniin-* ja *ottiin-*tyyppisiä imperfektimuotoja, joiden synnyksi Pääkkönen (1994: 294) esittää seuraavaa: painottomien tavujen *i*-loppuiset diftongit ovat kadonneet (*punanen*, *repästä*), jolloin esimerkiksi *O-* ja *U-*vartaloisten verbien preesens ja imperfekti näyttävät samalta (*astun*, *pystyn*). Imperfektin *i* on koettu selkeyden kannalta tärkeäksi myös muissa kuin *O-* ja *U-*vartaloisissa muodoissa, ja siksi se on palautettu astevaihtelusanoissa vahvan asteen muotoihin (*lähtiin*, *kulukiin*, *lukkiin*). Yleisgeminatio on tukenut tämänlaisten muotojen syntymistä myös astevaihteluttomissa tapauksissa (*sannoin*). Joissakin verbeissä vahvasta asteesta olisi seurannut homonymia passiivin imperfektimuotojen kanssa, minkä vuoksi näistä verbeistä käytetään heikkoa astetta (*tulliin*, *menniin*, *panniin*). Taulukosta kahdeksan näkyy Oulun seudun murteen analogisten imperfektimuotojen edustuminen aineistossani.

TAULUKKO 8. Analogisten imperfektimuotojen edustuminen aineistossa.

Mainittu	3	14 %
Ei mainittu	18	86 %

Taulukosta 8 voi nähdä, että Oulun seudun murteen analogiset imperfektimuodot esiintyvät aineistossani kolmen informantin vastauksissa, jolloin sen edustukseksi saadaan 14

prosenttia. Piirre on lueteltu eläväksi paikallisuudeksi (Mantila 1997: 21–22), ja kaikki kolme sen maininnutta informanttia ovatkin asuneet Oulussa vähintään vuoden, yksi yli kymmenen vuotta. Kukaan heistä ei kuitenkaan ole kotoisin Oulun seudulta. Odotuksen- vastaista onkin, että useampi Oulussa yli viisi vuotta tai koko ikänsä Oulun seudulla asunut informantti ei ole tuottanut analogisia imperfektimuotoja vastauksissaan. Esimerkiksi Harri Mantilan tutkimuksessa (2013: 415–416) aina Oulussa asuneet informantit olivat havainneet *lukkiin*-muodon noin 59 prosenttisesti.

3.2. Murresanat

Kielentutkimuksessa *sanoilla* tarkoitetaan itsenäisiä lekseemejä, kuten esimerkiksi sanakirjojen hakusanoja. Maallikot voivat kuitenkin kuvata *sanoilla* myös murrepiirteiden ja erilaisten kielimuotojen eroja. Näin ollen maallikot voivat ymmärtää murresanaksi sellaisetkin muodot, jotka sisältävät esimerkiksi äänteellisiä murrepiirteitä, vaikka lekseemi itsessään kuuluisi myös yleiskieleen. (Mielikäinen & Palander 2014: 131.)

Enimmäkseen aineistossani on sanoja, joilla on vain yksi tai muutama esiintymä. Eniten esiintymiä on yksikön 2. persoonan pronominilla *nää*, sillä informanteistani yhdeksän on käsittänyt sen murresanaksi murrepiirteiden sijaan. Toinen yleisin murresana aineistossani on *pahki*, joka esiintyy yhdeksällä 21 informantista, tosin yhdellä vastauksena kysymykseen 2c (esimerkki 4).

(4) *törmätä* = juosta ***pahki***

Neljä informanttia ei ole vastannut kysymykseen lainkaan. Olen koonnut seuraavaan kolmeen taulukkoon kaikki aineistossani esiintyneet sanat, ja luokitellut ne eri ryhmiin. Taulukossa 9 olen esittänyt, mitä murrepiirteitä on mahdollisesti käsitetty murresanoiksi.

TAULUKKO 9. Murresanoiksi käsitetyt murrepiirteet.

yksikön 1. persoonan pronomini <i>mää</i>	9
yksikön 2. persoonan pronominit <i>nää</i> ja <i>sää</i>	9
svaavokaali (<i>kahavi, toloppa</i>)	5
yleisgemaatio (<i>polliisi, pittää, puhhuu</i>)	3
analogiset imperfektimuodot (<i>lukkiin, tekkiin</i>)	2
<i>t:n</i> heikon asteen vastine (<i>käjet taskusa</i>)	1
yksinäis-s:llinen inessiivi (<i>käjet taskusa</i>)	1
yht.	30

Taulukon 9 vasemmasta sarakkeesta näkyy, mikä piirre on kyseessä, ja oikeasta sen esiintymiskerrat aineistossa. Kuten taulukosta 9 on nähtävissä, suurin osa murresanoiksi käsitetyistä murrepiirteistä on persoonapronomineja. Myös svaavokaalin ja yleisgemaation sisältäviä muuten yleiskielisiä leksemejä pidettiin murteellisina. Yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit, svaavokaali ja yleisgemaatio ovat myös aineistossani parhaiten tunnistettuja murrepiirteitä, mikä osaltaan selittää niiden yleisyyttä myös murresanojen kategoriassa, kun verrataan muihin murrepiirteisiin. Seuraavassa taulukossa 10 ovat aineistossani esiintyneet lekseemit, joiden katson olevan varsinaisia murresanoja.

TAULUKKO 10. Varsinaiset murresanat.

pahki	8
kompiainen	3
känkky	3
onnikka	3
lööki	1
jellona	1
paljasjalakane	1
rössypottu	1
visto	1
viruttaa	1
ölövinä	1
yhteensä	24

Kuten taulukosta 10 näkyy, parhaiten tunnistettu varsinainen murresana on *pahki*. Suurin osa sanoista on yksittäisiä mainintoja, mutta esimerkiksi oululainen pitsaerikoisuus *känkky* esiintyy kolmen informantin vastauksessa. Olisin mielelläni käyttänyt Suomen murteiden sanakirjaa hyödykseni murresanojen tulkitsemisessä, mutta aineistoni sanastosta ainoastaan *kompiainen* löytyy sieltä. Suomen murteiden sanakirjan (20.12.2016, s.v. *kompiainen*) mukaan *kompiainen* tarkoittaa usein paperipäällysteistä makeista. Kyseinen

sana on käytössä ainakin Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla, Kainuussa, Peräpohjolassa ja Länsipohjan alueella. Taulukkoon 11 olen koonnut muut murretehtävän vastaukset. Tähän luokittelen sellaiset sanat, jotka eivät ole yleiskielisiä mutta joista en löytänyt varmaa tietoa siitä, että kyseessä on varsinainen murreksana. Olen sisällyttänyt tähän taulukkoon myös neljä tyhjää vastausta.

TAULUKKO 11. Muut murreksanatehtävän vastaukset.

tyhjä tai ei ole vastannut	4
sontikka	3
patio	1
jänes	1
tupakki	1
ilettävä	1
yhteensä	11

Taulukosta 11 voi huomata, että neljä 21 informantista on jättänyt vastaamatta murreksanatehtävään. Tämä on 19 prosenttia kaikista vastaajista, siis lähes viidennes. Tätä ja myös useiden sanojen yksittäisiä mainintoja selittää parhaiten aineiston suppeus. Laajemmassa aineistossa vastauksiin olisi tullut varmasti paljon enemmän samankaltaisuuksia, kun nyt lähes kaikki vastaukset (20:tä vastausta 24:stä erilaisesta) esiintyvät alle viisi kertaa aineistossa.

5. YHTEENVETO JA VERTAILU AIEMPIIN TUTKIMUSTULOKSIIN

Tässä luvussa esitän yhteenvedon siitä, mitä kielenpiirteitä informanttini käsittävät parhaiten kuuluviksi Oulun seudun murteeseen. Vertailen myös tutkimustuloksiani muutamaa samasta aihepiiristä tehtyihin opinnäytetöihin. Seuraavaksi esitän kokoavan taulukon murrepiirteistä. Taulukossa 12 olen ottanut huomioon murrepiirteistä sekä ne prosenttimäärät, jotka sain tarkastelemalla pelkästään kyselylomakkeen tehtävän 2a vastauksia, että ne määrät, jotka sain ottamalla huomioon koko tehtävän 2.

TAULUKKO 12. Kokoava taulukko kielenpiirteiden edustumisesta aineistossa.

Kielenpiirre	Tehtävän 2a vastaukset	Kaikki tapaukset
Yleisgeminaatio	33 %	71 %
Svaavokaali	33 %	67 %
Yksikön 1. persoonan pronomini	10 %	29 %
Yksikön 2. persoonan pronomini	24 %	95 %
Yksinäis-s:llinen inessiivi	10 %	20 %
Jälkitavujen <i>A</i> -loppuiset vokaaliyhtymät	5 %	5 %
<i>ts</i> -yhtymän vastine	5 %	15 %
<i>t:n</i> heikon asteen vastine	5 %	5 %
Oulun seudun analogiset imperfektimuodot	14 %	14 %

Parhaiten Oulun seudun murteeseen kuuluvaksi käsitetään siis yksikön 2. persoonan pronomini *nää*, yleisgeminaatio ja svaavokaali. Kaikissa muissa tarkastelemissani piirteissä edustus oli huomattavan vähäistä. Huonoiten Oulun seudun murteeseen informanttini käsittivät kuuluvan *t:n* heikon asteen vastineet ja jälkitavujen *A*-loppuisen vokaaliyhtymien *OA* ja *eA* muodot *UA* ja *iA* sekä vokaaliyhtymien *iA* ja *UA* säilyneet muodot. Myös Oulun seudun analogisten imperfektimuotojen edustuminen oli yllättävän vähäistä, sillä muualta tänne muuttaneena oletin, että normaalista selvästi poikkeava imperfektimuoto olisi hyvin tunnistettu.

Oulun seudun murteesta on tehty verrattain paljon kansandialektologisia opinnäytetöitä. Vertailen seuraavaksi omia tuloksiani Johanna Häggin (2014) ja Elina Rajalan (2016) tutkimuksiin. Aineistomme ovat sikäli erilaisia, että sekä Hägg että Rajala ovat käyttäneet murrekäännöstehtäviä, ja minun aineistoni on kerätty spontaanin tuottotehtävän avulla.

Aineistoni on myös huomattavasti suppeampi kuin Häggin ja Rajalan aineistot, mikä on tietysti oletettavaa, kun vertaillaan kandidaatintyötä pro gradu -tutkielmiin. Häggin tutkimuksessa on myös otettu huomioon osin erilainen joukko kielenpiirteitä. Lisäksi minun tutkimukseni käsittelee kielenpiirteiden lisäksi murre sanoja ja niiden erottamista pelkistä murrepiirteistä.

Hägg (2014) on tutkinut Oulun yliopistossa kasvatustieteellisessä tiedekunnassa opiskelevien murrekäsityksiä. Hänenkin informanttinsa ovat kaikki täysi-ikäisiä ja kotoisin eri puolilta Suomea. Häggin tutkimuksessa parhaiten ja osin myös huonoiten tunnistetut kielenpiirteet ovat samoja kuin omassani. Jälkitavujen *A*-loppuiset vokaaliyhtymät ja *t*:n heikon asteen vastineet olivat hänen tutkimuksessaan tunnistettu paremmin kuin omassani. Eroja selittää varmasti informanttien määrän suuret erot, mutta ehkä myös informanttien koulutustaustojen eroavaisuudet. Hänen tutkimuksessaan otetaan myös huomioon kielenpiirteiden havaitsemisen sosiaalinen variaatio, mikä voisi olla yksi jatkotutkimuksen aihe minun tutkimaani informanttijoukkoa ajatellen.

Rajala (2016) puolestaan on tutkinut kahdeksaluokkalaisten syntyperäisten oululaisten murrekäsityksiä, joten hänen informanttinsa poikkeavat iän ja koulutustaustan puolesta enemmän omistani. Kuitenkin informanttien määrä on lähempänä minun tutkimustani. Myös Rajalan tutkimuksen murrekäännöstehtävissä parhaiten tunnistettu piirre on yksikön 2. persoonan pronomini, mutta hieman yllättäen svaavokaali ja yleisgeminaatio on tunnistettu huomattavasti paremmin kuin minun tutkimuksessani. Toiseksi parhaiten Rajalan tutkimuksessa tunnistettu *ts*-yhtymän vastine *tt* on saanut kokonaisedustuksekseni minun tutkimuksessani vain 15 prosenttia. Tutkimustulostemme eroja selittää todennäköisesti parhaiten se, etteivät kahdeksaluokkalaiset informantit ole vielä opiskelleet eri murteita koulussa.

6. PÄÄTÄNTÖ

Olen tutkinut kandidaatintutkielmassani Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoiden käsityksiä Oulun seudun murteen tyypillisistä piirteistä. Aineistooni on kuulunut 21 informantin täyttämät kyselylomakkeet. Olen tutkinut lomakkeista sitä, mitä piirteitä ja murre sanoja opiskelijat käsittävät Oulun murteeseen kuuluvaksi, kuinka he osaavat spontaanisti nostaa murteen ominaispiirteitä esille, ja miten he erottavat murrepiirteet ja murre sanat toisistaan.

Aineistoni perusteella parhaiten Oulun seudun murteen erityispiirteiksi tunnistetaan yleisgeminatio ja svaavokaali sekä yksikön 2. persoonan pronomini *nää*. Informanttieni vastausten perusteella *nää* käsitetään ennemminkin murre sanaksi kuin kielenpiirteeksi, mutta kaikkiaan se esiintyi 20 informantin vastauksissa 21:stä ja oli siksi parhaiten tunnistettu Oulun seudun murteen piirre. Koska aineisto on suppea, suuria yleistyksiä tuloksista ei voi tehdä. Parhaiten tunnistetut piirteet ovat kuitenkin samoja kuin muissa tarkastelemissani Oulun seudun murretta koskevissa tutkimuksissa, kuten totesin luvussa 5.

Spontaani tuottotehtävä on varmasti asettanut omat haasteensa informanteille. Murrepiirteiden ja murre sanojen erottaminen toisistaan ei myöskään näytä olevan yksiselitteistä aineistoni valossa. Parhaiten tunnistettu murrepiirre eli yksikön 2. persoonan pronomini *nää* oli myös eniten edustusta saanut murre sana. Varsinaisista murre sanoista parhaiten tunnistettiin *pahki*.

Informanttieni joukosta on valittu kaksi opiskelijaa, joiden vastausten perusteella on tehty kaksi nauhoitettua haastattelua. Nauhoitteita tutkimalla voisi ymmärtää paremmin sitä, mitä informantit ovat tarkoittaneet vastauksillaan. Jatkotutkimus olisi tärkeää, jotta tutkimukseni tulokset olisivat paremmin ymmärrettävissä ja suhteutettavissa muuhun tutkimukseen. Myös vastaajien käyttämää metakieltä voisi tutkia esimerkiksi pro gradu -tutkielmassa.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

21 kyselylomaketta, jotka yksi Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijaryhmä on täyttänyt tammikuussa 2015. Aineistoa säilytetään Oulun yliopiston suomen kielen laitoksen arkistossa.

Kirjallisuus

- AIRAKSINEN, VALTTERI 2012: *Pääkaupunkiseudulta Ouluun muuttaneiden yliopisto-opiskelijoiden murrekäsitteet ja -asenteet*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- HÄGG, JOHANNA 2014: *Maallikoiden käsityksiä Oulun seudun murteesta ja sen sosiaalisesta variaatiosta*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- KETTUNEN, LAURI 1981: *Suomen murteet. Murrekartasto*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MANTILA, HARRI 1997: Johdanto. – Makkonen, Seija & Mantila, Harri (toim.), *Pohjois-suomalaisen puhekielen sosiolingvistinen variaatio*. Oulu: Oulun yliopistopaino.
- MANTILA, HARRI – PÄÄKKÖNEN, MATTI 2010: *Oulun seudun murteen vokaalisto. Historia, muutos ja variaatio*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MANTILA, HARRI 2013: Kansandialektologinen testi *lukkiin* ('luin') -tyyppisten imperfektimuotojen havaitsemisesta. – *Virittäjä* 117.
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2002: Suomalaisten murreasenteista. – *Sananjalka* 44.
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2014: *Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NAHKOLA, KARI 1987: *Yleisgemmaatio. Äänne muutoksen synty ja vaiheet kielisysteemissä erityisesti Tampereen seudun hämäläismurteiden kannalta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NIEDZIELSKI, NANCY A. – PRESTON, DENNIS R. 2000: *Folk linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter.

- NUPPONEN, ANNE-MARIA 2011: ”Savon murre” savolaiskorvin. *Kansa murteen havainnoijana*. Dissertations in Education, Humanities and Theology No 11. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- PALANDER, MARJATTA 2001: Kansan käsityksistä lingvistiikkaa. – *Virittäjä* 105.
- PRESTON, DENNIS R. 1989: *Perceptual dialectology. Nonlinguists’ views of areal linguistics*. Topics in Sociolinguistics 7. Dordrecht: Foris Publications.
- PRESTON, DENNIS R. 2011: The Power of Language Regard – Discrimination, Classification, Comprehension, and Production. – *Dialectologia*. Special issue, II. <http://www.raco.cat/index.php/Dialectologia/article/viewFile/245343/328589> (25.11.2016)
- PÄÄKKÖNEN, MATTI 1994: *Oulun seudun murrekirja*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- RAJALA, ELINA 2014: *Oululaisnuorten murteen havaitseminen*. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- RAJALA, ELINA 2016: *Oululaisnuorten murrehavaintojen metakieli*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- REHU, JONNA 2010: *Nuorten murretietoisuus – Puhekielen piirteet Haukiputaalla opiskelevien nuorten murrekirjoitelmissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- SUOMEN MURTEIDEN SANAKIRJA: <http://kaino.kotus.fi/sms/> (20.12.2016)
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2009: *Meän tapa puhua. Torniolaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VÄHÄLÄ, RIIKA 2005: ”Pahki on hyvä sana.” *Oululaisnuorten murreasenteet, murteen tiedostaminen ja sen suosiminen*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- VÄÄNÄNEN, MARJO 2006: *Ylikiiminkiläisnuorten murteen tiedostaminen ja sen suosiminen*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.

LIITE 1. Aineiston keruussa käytetty pilottikyselylomake.

Taustatietolomake

Tämän kyselyn vastaukset käsitellään nimettöminä.

Keräämme yhteystiedot tällä erillisellä lomakkeella, jotta voimme tarvittaessa ottaa yhteyttä osaan kyselyyn vastanneista haastattelun tekemistä varten.

Yhteystiedot:

Nimi:

Opiskelijanumero:

Puhelin:

Sähköpostiosoite:

Muut taustatiedot:

Ikä:

Sukupuoli: mies nainen

Oppilaitos:

Suuntautumisvaihtoehto:

Aiempi koulutus:

ammattikoulu

lukio

lukio ja ammattikoulu

muu, mikä? _____

Kotipaikkakunta:

Montako vuotta olet asunut Oulussa?

- alle vuoden
- 1–5 vuotta
- yli 5 vuotta
- yli 10 vuotta

Miltä paikkakunnalta vanhempasi ovat kotoisin?

_____ ja
_____.

Osa 2.

Aluksi

Tutkimme tällä kyselyllä ammattikorkeakoulussa opiskelevien nuorten murretietoisuutta. Vastaathan kaikkiin kysymyksiin. Voit kysyä meiltä tarkennuksia, jos kysymys tuntuu epäselvältä. Kiitos vastauksistasi!

Aloita täyttämällä tämä sivu. Tehtäviin ei ole ”oikeita” vastauksia.

Kun olet valmis, palauta paperi meille, niin saat kyselyn jälkimmäisen sivun täytettäväksesi.

Opiskelijanumero: _____

1. Mitä murretta mielestäsi puhut?

2. Jos sinun pitäisi opettaa Oulun murretta muualla asuvalle kaverillesi,

a) mitä murrepiirteitä opettaisit hänelle,

b) mitä murre sanoja opettaisit,

c) mitä sanontoja opettaisit?

Osa 3.

Kirjoita Oulun murteella.

Opiskelijanumero: _____

Miten sinun mielestäsi sanotaan seuraavat lauseet Oulun murteella?

Tehtävään ei ole ”oikeita” vastauksia. Tärkeää on, että kirjoitat lauseet niin kuin ne mielestäsi sanottaisiin Oulun murteella.

1. Mitä sinä katsot televisiosta?

2. Tänään näkyy televisiossa Salatut elämät.

3. Minä näin uusimman jakson.

4. Tiedätkö sinä Ismon oikeaa nimeä?

5. Esko Kovero näyttölee Ismoa, ja Seppoa esitti Jarmo Koski.

6. Tätä Pihlajakatua ei ole oikeasti olemassa.

7. Salkkareissa teineillä on salaisuus.

8. Sanni yllättyi raskaudestaan.

9. Vauva alkaa potkia.

10. Sanni antaa Talen kokeilla vatsaansa.

11. Tuli kauhea nälkä.

12. Tein itselleni kahvia ja panin siihen maitoa.

13. Minä tein myös suuria voileipiä ja otin kakkua.

14. Salkkarit näkyy puoli kahdeksalta kolmosella.

Kirjoita Oulun murteella.

Opiskelijanumero: _____

Miten sinun mielestäsi seuraavat esimerkit sanotaan Oulun murteella?

Tehtävään ei ole "oikeita" vastauksia. Tärkeää on, että kirjoitat sanat niin kuin ne mielestäsi sanottaisiin Oulun murteella.

1. Ismoa

2. kahvia

3. kakkua

4. katsot

5. kauhea

6. kolmosella

7. maitoa

8. minä

9. nimeä

10. näkyy

11. otin

12. panin

13. Pihlajakatua

14. potkia

15. raskaudestaan

16. salaisuus

17. sinä

18. suuria

19. tein

20. tiedätkö

21. vatsaansa
